

Dodatak Preporuci Vijeća Europe R (2001) 15 o nastavi povijesti u 21. stoljeću

1. Ciljevi nastave povijesti u dvadeset i prvom stoljeću

Nastava povijesti u demokratskoj Europi trebala bi:

- zauzeti ključno mjesto u odgoju odgovornih i aktivnih građana te u razvijanju uvažavanja svih vrsta različitosti, zasnivajući se na razumijevanju nacionalnog identiteta i načelima tolerancije;
- biti odlučujući čimbenik u pomirenju, priznavanju, razumijevanju i uzajamnom povjerenju među narodima;
- igrati ključnu ulogu u promicanju osnovnih vrijednosti, kao što su tolerancija, uzajamno razumijevanje, ljudska prava i demokracija;
- biti jedan od osnovnih dijelova izgradnje Europe temeljene na slobodnoj odluci i na zajedničkom povijesnom i kulturnom nasljeđu, obogaćenom razlikama, čak i sa svojim konfliktnim i ponekad dramatičnim aspektima;
- biti dio obrazovne politike koja igra izravnu ulogu u intelektualnom razvoju mladih ljudi i njihovu napredovanju, imajući u vidu njihovo sudjelovanje u izgradnji Europe, kao i u miroljubivom razvoju ljudskih zajednica na globalnom planu, u duhu uzajamnog razumijevanja i povjerenja;
- omogućiti da učenici razviju intelektualne sposobnosti koje omogućuju analizu te kritičko i odgovorno tumačenje informacija, kroz dijalog, kroz potragu za povijesnim činjenicama i kroz otvorenu diskusiju zasnovanu na multiperspektivnosti, naročito oko kontroverznih i osjetljivih tema;
- osposobiti europske građane da prošire svoj individualni i kolektivni identitet znanjem o zajedničkom povijesnom nasljeđu u njegovoj lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj, europskoj i globalnoj dimenziji;
- biti instrument sprečavanja zločina prema čovječnosti.

2. Zloupotreba povijesti

Nastava povijesti ne smije biti instrument ideološke manipulacije, propagande, niti smije biti upotrebljena za promicanje netolerantnih i ultranacionalističkih, ksenofobičnih, rasističkih i antisemitskih ideja.

Povijesno istraživanje i povijest kakva se predaje u školama ne može biti ni na koji način i ni sa kojom namjerom u suglasju s osnovnim načelima i statutima Vijeća Europe ako se u njima dozvoljava ili promiče zloupotreba povijesti kroz:

- krivotvorenje i stvaranje lažnih podataka, namještenih statističkih rezultata, lažiranih predodžbi itd.;

- naglasak na jedan događaj da bi se opravdao ili prikrio neki drugi;
- izobličenje prošlosti u propagandne svrhe;
- krajnje nacionalističku interpretaciju prošlosti koja bi stvorila dihotomiju *mi* i *oni*;
- zloupotrebu povijesnih izvora;
- osporavanje povijesnih činjenica;
- izostavljanje povijesnih činjenica.

3. Europska dimenzija nastave povijesti

Budući da je izgradnja Europe ujedno izraz slobodne volje samih Europljana i povijesne realnosti, bilo bi uputno:

- pokazati trajnost povijesnih odnosa između lokalnih, regionalnih i europskih razina;
- ohrabriti nastavu o razdobljima u kojima je najočiglednije došla do izražaja europska dimenzija, naročito povijesne i kulturne događaje i nastojanja koji podupiru europsku svijest;
- upotrijebiti svako raspoloživo sredstvo, naročito informatičku tehnologiju, da bi se promicala suradnja i razmjena projekata između škola na teme povezane s europskom poviješću;
- razvijati zanimanje učenika za povijest drugih zemalja;
- uvesti i razvijati nastavu o povijesti stvaranja Europe kao takve.

Da bi se promicala europska dimenzija u nastavi povijesti u proširenoj, demokratskoj i miroljubivoj Europi, bilo bi uputno:

- uzeti u obzir rezultate rada, i sadržajno i metodološki, na projektu “Učenje i poučavanje o povijesti Europe u 20. stoljeću”, koje je provelo Vijeće za kulturnu suradnju;
- usmjeravati pozornost na programe Vijeća Europe koji se odnose na reforme nastave povijesti i pripremu novih udžbenika i metodičkih priručnika za djelovanje na razvijanju i učvršćivanju demokratske stabilnosti;
- usmjeravati pozornost na programe Vijeća Europe vezane uz podizanje svijesti i podučavanje o baštini;
- širiti što je više moguće, također putem odgovarajuće upotrebe informacijskih i komunikacijskih tehnologija, nastavne materijale koje je proizveo projekt “Učenje i poučavanje povijesti Europe u 20. stoljeću”;
- povećati pomoć u pripremi novih nastavnih programa i standarda nastave povijesti, uključujući i sastavljanje novih udžbenika, posebno u Ruskoj Federaciji, kavkaskim zemljama, Jugoistočnoj Europi i crnomorskoj regiji;

- koristiti se prednostima usluga Programa stručnog usavršavanja nastavnog osoblja (*In-Service Training Programme for Educational Staff*) Vijeća Europe da se pomogne nastavnicima usvojiti novo znanje u europskom kontekstu, omogućujući im uspoređivanje gledišta i iskustva.

4. Programski sadržaj

Nastava povijesti, iako mora izbjeći gomilanje enciklopedijskog znanja, mora obuhvatiti:

- podizanje svijesti o europskoj dimenziji tako da učenicima usadi "europsku svijest", ali otvorenu za ostatak svijeta;
- razvijanje kritičkih vještina kod učenika, sposobnosti samostalnog mišljenja, objektivnosti i otpornosti na manipulaciji;
- događaje i trenutke koji su ostavili trag u europskoj povijesti kao takvoj, proučavane na lokalnoj, europskoj i globalnoj razini, s aspekta naročito relevantnog razdoblja i kroz činjenice;
- proučavanje svih dimenzija europske povijesti, ne samo političke, nego i gospodarske, društvene i kulturne;
- razvijanje znatiželje i istraživačkog duha, naročito upotrebom istraživačkih metoda u proučavanju baštine, područja koje naglašava međukulturne utjecaje;
- isključenje predrasuda i stereotipa tako da se u nastavnim programima naglašavaju pozitivni međusobni utjecaji između različitih zemalja, religija i škola mišljenja u povijesnom razvoju Europe;
- kritičko studiranje zloupotreba povijesti, bilo da proizlaze iz osporavanja povijesnih činjenica, krivotvorenja, izostavljanja, neznanja ili usklađivanja s ideološkim ciljevima;
- proučavanje kontroverznih tema s uzimanjem u obzir različitih činjenica, mišljenja i gledišta, kao i kroz potragu za istinom.

5. Metode poučavanja

Upotreba izvora

Trebalo bi upotrijebiti najširu moguću lepezu nastavnih materijala kako bi se priopćile povijesne činjenice i prezentirale tako da ih se uči preko kritičkog i analitičkog pristupa, posebno:

- arhivska građa, otvorena za javnost, naročito u zemljama Srednje i Istočne Europe, koja danas omogućuje pristup dokumentima koji prije nisu bili dostupni;
- dokumentarni i igrani filmovi te audiovizualni proizvodi;
- materijali prenošeni informacijskom tehnologijom, koji bi se trebali

proučavati i individualno i kolektivno, s tim da u tome ključnu ulogu ima nastavnik;

- svi tipovi muzeja dvadesetog stoljeća koji postoje diljem Europe i na povijesno važnim simboličkim mjestima, koji promiču realistično viđenje najnovijih događaja, naročito u dimenziji svakodnevice;
- usmena povijest, kroz koju izgovorena svjedočanstva o novijim povijesnim događajima mogu oživjeti povijest za mlade ljude i koja može ponuditi motrišta i perspektive onih koji su bili izostavljeni iz “povijesnih zapisa”.

Pojedinačna istraživanja

Učenike bi trebalo ohrabrivati da poduzmu vlastita istraživanja, sukladno njihovoj razini znanja i okolnostima. Trebalo bi poticati njihovu znatiželju i inicijativu kroz skupljanje informacija i osposobljavanje da izluče važne činjenice.

Grupna istraživanja

Skupine učenika, razrede i škole trebalo bi poticati da se uključe u istraživačke projekte ili aktivno učenje kako bi se stvorili uvjeti za dijalog i za otvoreno i tolerantno uspoređivanje stavova.

Interdisciplinarni i multidisciplinarni pristupi

Nastava povijesti trebala bi se uvijek koristiti obrazovnim potencijalom interdisciplinarnog i multidisciplinarnog pristupa, stvarajući tako veze s drugim predmetima školskog kurikulumu kao cjeline, uključujući književnost, geografiju, društvene znanosti, filozofiju, umjetnosti i znanosti.

Međunarodni prekogranični pristup

Ovisno o okolnostima, treba poticati provođenje međunarodnih prekograničnih projekata koji su zasnovani na proučavanju zajedničkih tema, komparativnom pristupu ili izvođenju nekog zajedničkog zadatka tako da je pri tome uključeno više škola iz različitih zemalja, koristeći se pritom i prednostima novih načina komuniciranja što ih omogućuje informatička tehnologija, te uspostavljanjem međuškolskih veza i razmjene informacija.

6. Poučavanje i sjećanje

Dok s jedne strane treba isticati pozitivna dostignuća dvadesetog stoljeća, primjerice miroljubivu upotrebu znanosti za poboljšanje uvjeta života te širenje demokracije i ljudskih prava, s druge strane treba učiniti sve što je moguće u obrazovnoj sferi da se spriječi ponavljanje ili osporavanje razor-

nih događaja koji su obilježili dvadeseto stoljeće – holokaust, genocidi i drugi zločini protiv čovječnosti, etničko čišćenje te teška i masovna kršenja ljudskih prava i osnovnih vrijednosti do kojih Vijeće Europe posebno drži. To također treba uključiti:

- pomaganje učenicima da razviju znanje i svijest o događajima koji su bacili najtamniju sjenu na europsku i svjetsku povijest te o uzrocima tih događaja;
- razmatranje ideologija koje su dovele do tih događaja i traženje načina da se spriječi njihovo ponavljanje;
- oblikovanje, razvijanje i koordiniranje relevantnih programa za stručno usavršavanje nastavničkog kadra u zemljama članicama Vijeća za kulturnu suradnju;
- olakšavanje dostupnosti već postojećoj dokumentaciji o tim temama, između ostaloga upotrebom nove tehnologije te razvijanje mreže centara nastavnih izvora na tom području;
- primjenu i nadziranje primjene odluke ministara prosvjete (Krakov, 2000) da se u školama, u okviru povijesti svake posebne zemlje, odredi jedan dan koji će se posvetiti sjećanju na holokaust i sprečavanju zločina protiv čovječnosti;
- razvijanje posebnog doprinosa Vijeća Europe na području odgoja preko Radne grupe za međunarodnu suradnju u nastavi o holokaustu, u sjećanju na njega i u njegovu istraživanju.

7. Izobrazba i stručno usavršavanje nastavnika povijesti

Specijalizirana izobrazba i stručno usavršavanje nastavnika povijesti trebalo bi:

- osposobiti i ohrabriti nastavnike povijesti da rade pomoću složenih metoda poučavanja povijesti, koje su usmjerene na proces i stjecanje znanja;
- informirati buduće nastavnike i one koji već predaju povijest o svim najnovijim proizvodima, pomagalima i metodama, što se posebno odnosi na upotrebu informacijske i komunikacijske tehnologije;
- upozoriti nastavnike na nastavne metode koje idu dublje nego puko prenošenje informacija, a usmjerene su na osposobljavanje učenika da interpretiraju i analiziraju povijesne činjenice i njihov utjecaj na sadašnjost u različitim kontekstima, primjerice – društvenom, geografskom, gospodarskom itd.;
- pomoći nastavnicima da upotrijebe tehnike ocjenjivanja učenika koje ne uzimaju u obzir samo zapamćivanje informacija, nego i praktične aktivnosti koje učenici mogu izvesti zahvaljujući svojem znanju, bilo da to uključuje istraživanje, diskusiju ili analizu kontroverznih pitanja;

- pomoći da se osmisle i stvore interdisciplinarne situacije učenja u razredima, u suradnji s njihovima kolegama nastavnicima.

Budući da informacijske i komunikacijske tehnologije dovode do preoblikovanja uloge nastavnika povijesti, važno je:

- stvoriti uvjete za razmjenu iskustava, tako da nastavnici mogu postati svjesni velike raznolikosti situacija učenja koje uključuju njihovu novu ulogu;
- poduprijeti uspostavljanje debatnih grupa koje će pratiti poteškoće s kojima se suočava struka, kao i dvojbe i sumnje u svezi s tim novim metodama poučavanja;
- razviti banke izvora koje neće samo omogućiti pristup dokumentima i informacije o mjestima (adresama) na kojima su dokumenti dostupni, nego će dati također procjenu informacija koje ti dokumenti i adrese daju.

Da bi se ti ciljevi postigli i da bi se stvorio poseban profil nastavnika povijesti, bilo bi uputno:

- opskrbiti ustanove za osposobljavanje nastavnika povijesti sa svime što je potrebno da se očuva i unaprijedi kvaliteta njihove izobrazbe te, posebno, razvijati profesionalizam i društveni status nastavnika povijesti;
- posebnu pozornost dati školovanju osoba zaduženih za izobrazbu i stručno usavršavanje nastavnika povijesti, temeljeno na načelima ove preporuke;
- promicati komparativna istraživanja ciljeva, struktura i standarda izobrazbe i stručnog usavršavanja nastavnika, a time promicati međuinstitucionalnu suradnju i razmjenu informacija koje su potrebne za reformiranje izobrazbe i stručnog usavršavanja nastavnika;
- uspostaviti i poticati partnerstvo između svih ustanova koje su aktivne u odgajanju nastavnika povijesti ili ih se to tiče (naročito mediji), s izrazitim obzirom na isticanje posebnosti njihove misije i specifičnih odgovornosti.

8. Informacijske i komunikacijske tehnologije

Poštujući zakone i uvažavajući slobodu izražavanja, nužno je suprotstaviti se širenju rasizma, ksenofobije i revizionističkih materijala, naročito preko Interneta.

U situaciji široke upotrebe informacijske i komunikacijske tehnologije među mladima, i u školi i u izvanškolskom životu, važno je da nastavne metode i tehnike uvažavaju činjenicu kako te tehnologije:

- jesu ključni izvori znanja za nastavu povijesti;
- čine nužnim ozbiljno razmatranje različitosti i vjerodostojnosti izvora;
- nastavnicima i učenicima omogućuju pristup izvorima i različitim tumačenjima;
- značajno povećavaju pristup povijesnim informacijama i činjenicama;
- povećavaju i olakšavaju mogućnosti za razmjenu mišljenja i dijalog.

Štoviše, bilo bi uputno uspostaviti uvjete nužne za to da nastavnici mogu:

- pomoći učenicima da pri izabiranju sami mogu procijeniti vjerodostojnost izvora informacija i samih informacija;
- uvesti procedure rada u razredu koje će poticati na kritičku analizu, koje će uvažavati brojnost motrišta i koje će usvojiti transkulturalni pristup tumačenju činjenica;
- pomoći učenicima da razviju vještine kao što su kritička analiza i samostalno zaključivanje.

Preveo Ivan Ivas